

HADTÖRTÉNELMI IRODALOM.

FOLYÓIRATOK.

AGYAR *Katonai Közlöny* 1912 október havi füzetében *Szandui Sréter István őrnagy* «A hadtörténelem tanulmányozásáról» című közleményében az orosz-japán háborúból merített példa alapján írt rövid, de értékes közleményt a gyalogság érvényben álló harcászati szabályzata néhány pontjának megvilágítására. A közlemény keretében a szerző fölveti a kérdést: «vajjon a csapatnál a tisztikarnak van-e

elegendő ideje a hadtörténelem külön tanulmányozására és nem lesz-e túlterhelve a hadtörténelem külön tanulmányozásával? Erre a kérdésre határozott «nem» lehet csak a felelet, — mondja a szerző, — mert a kérdés megoldható a jelenlegi továbbképzési tervezet alapján. Mindenütt tart a zászlóaljparancsnok hetenként alkalmazó megbeszéléseket; ha egy vagy két egyszerű hadtörténelmi eseményt vagy részletharcot ad elő e módszer szerint és annak keretében megbeszéli a szabályzatokat és utasításokat, egyidejűleg hadtörténelmet is tanított».

Üdvös és helyes az, hogy a szerző hadtörténelmi események keretében óhajtja letárgyaltatni szabályzataink és utasításaink pontozatait. Eltérő a véleményünk azonban abban, hogy a tiszt *csakis a csapatnál végrehajtott tiszti iskolázás keretében foglalkozzék egyszerű hadtörténelmi eseményekkel vagy részletharcokkal*. A tisztek hadtörténelmi eseményekkel élénkített hivatásszerű iskolázására fordított idő oly kevés, hogy ennek keretében aligha adhatunk közre annyi példát, mint a mennyi föltétlenül szükséges a mai hosszas békeidő mellett ahhoz, hogy tisztikarunk fogalmat alkothasson magának százezrekből álló seregek jövődőlő háborúinak ezernyi változatáról. A tiszti foglalkozás keretébe illesztett hadtörténelmi példák inkább *indító okai és serkentő példái legyenek annak, hogy különösen fegyveres erők*

zömét alkotó fiatal tisztikarunk szolgálatmentes idejének egy részét a hadtörténelem tanulmányozására fordítsa. Bizonyos, hogy csakis a hadtörténelemből merítheti a megfelelő példákat az iskolázást vezető és csakis a hadtörténelem taníthatja meg háborúban részt nem vett tisztikarunkat arra, hogy miként cselekedjék önállóan az események legtöbbszörében.

Mint a hogy maga a szerző is mondja közleményének elején: a tisztnek foglalkoznia kell a részletekkel, hogy megismerje a lényegét. Bizonyítsuk be neki tehát, hogy a hadtörténelem valóban hasznos, jellemző és érdekes részleteket mutat; az ezekre való utalással hívjuk fel figyelmét a tisztikarnak azokra az elsődrendű eseményekre, a melyek okulásra alkalmasak. Mindenkor fel kell említenünk azonban ama hiteles adatokat (könyveket, naplókat, harczjelentéseket stb.), a melyekben a leírások megtalálhatók. A ki érdemes hadtörténelmi eseményeket tárgyaló munkákkal foglalkozott, tudja, hogy még a régibb események is hasznavehető példákat tartalmaznak nemcsak a mai szabályzatok határozmányainak megvilágítására, hanem a katonai hivatás iránti szeretet megalapozására és megszilárdítására is. Áll ez különösen a magyar gyalogság és lovasság tetteire nézve, miért is necsak az idegen nemzetek legujabb s néha talán kevésbé hiteles adatok nyomán, a legtöbb esetben mesterkéltén és hosszadalmasan összeállított hadi eseményeiből merített példákat alkalmazzunk, hanem *támaszszuk fel nemzetünk katonai multját*, a mi mint a történelem általában, kútforrása a lelkesedésnek és erőmerítésnek. Nagy szükségünk lehet ezekre jövő háborúban.

A Magyar Történelmi Társulat közlönye a *Századok* 1912. évfolyamának X. füzetében *Takáts Sándor* «*A török-magyar lesvetés módja*»-ról írt, mindvégig igen érdekes közleményt hiteles levéltári okmányok és egykori levelek nyomán. A szerző élénk tárja a XVI. századi harczok legérdekesebb, legizgatóbb és legkedveltebb formáját, a lesvetést, melyet végházaink őrségei soha el nem alvó lelkesedéssel nemzeti hiúságból, dicsőség utáni vágyból és zsákmány reményében a tavasz kezdetével minden évben újra kezdtek. A minden magyar katonára nézve értékes közleményt figyelmébe ajánljuk olvasóinknak, mivel mint a hogy maga az író is mondja: igazi nemzeti lelkesedés, az eszményi küzdelem s a vitézi erény megnyilatkozása soha sem veszti el értékét és hatását, bármilyen irány ragadja is el a századok gondolkozását. Pj.

A *Dongó Gyúrfás Géza* által szerkesztett *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez* című folyóirat 1911-ik évi 9—10-iki számai-

ban, Czéke várának 1511-iki tartományáról, a zempléni 1683-iki török hódoltságról s vitéz Waldbott János lovagnak 1660-ban Tokaj alatt történt haláláról jelentek meg közlemények s az insurrectio sátoraljajhelyi emlékoszlopának képe.

Az 1912-ik évfolyam 1—12. számában a következő hadtörténelmi tárgyú dolgozatok foglaltatnak. A szerkesztőtől: Nagymihály vártartományának földesuri törvényei 1607-ből, Sárospatak várának és városának helyrajza 1759-ből, Sárospatak várának régi szabadalomlevelei, a törökök rablásai Szerencs tartományban, Szerencs vára 1717-ben és a zempléni mozgó nemzetőrök 6-ik százada 1848-ban. Továbbá dr. *Visegrádi Jánostól* Tokaj várának leromboltatása 1704-ben és *Unghváry Edétől* Sztropkó és várának története. i. j.

Mitteilungen des K. u. K. Kriegsarchivs. Dritte Folge. Szerkeszti a cs. és k. hadilevéltár igazgatósága.

I. Band, Wien, 1902.

1. *Ungedruckte Briefe des Erzherzog Carls.* Írta: Criste százados.

Károly főhercegnek eleddig kiadatlan 10 ama levele, melyeket a főherceg 1800 áprilisától szeptember hó végéig írt Prágából és Petschwarból a németországi hadszínhelyen időző Ferdinánd főherceghez. A levelek megértése végett a szerző előreboesájtja az ellenfelek helyzetét, a mi után szó szerint közreadja a hadjárat intézésére nézve érdekes véleményekkel teli leveleket.

2. *Der Strassenkampf in Paris am 28. und 29. Juli 1830.* Írta: Hoen százados.

Az 1830. évi francia forradalom nyomán kerekedett utcái harcok ismertetése. Bár híján van a magyar hadtörténelemre vonatkozó adatoknak, mégis figyelmébe ajánljuk olvasó közönségünknek, mivel a küzdelmekkel, torzsalkodásokkal teli politikai viszonyokat a szerző nagyon áttekinthetően foglalta össze, a forradalom leverésére kiküldött francia csapatok tevékenysége pedig több tanulságos eseményt tár elénk.

Melléklet: Páris térképe.

3. *Die Reoccupation Freiburgs und Breisachs 1698—1700.* Írta: Langer katonai irattárnok.

Freiburg és Breisach visszafoglalása 1698—1700-ig. Hadtörténelmünkre nézve nem tartalmaz adatokat.

Mellékletek: Breisach 1:20.000 és Freiburg 1:5000 arányban készített térképe.

4. *Ereignisse in den Legationen und Marken in Italien in den Jahren 1848 und 1849.* Írta: Sommeregger százados.

Események Dél-Olaszországban 1848—49-ben. Megfelelő történeti bevezetéssel ellátott közlemény fejezetei a következők: a forradalom kitörése, az olaszországi hadsereg összpontosítása, Ferrara megszállása, Lichtenstein vállalata Modenába, Welden előnyomulása Bolognába, Lichtenstein magatartása Modenában, a 4. hadtest hadműveletei, események Toscanában és a pápai területen; 1849. Haynau vállalata Ferrara ellen, a fegyverszünet felmondása, a 2. hadtest előnyomulása, Livorno bevétele, Florenz megszállása, vállalatok a Romagnában, Bologna ostroma, Ancona bevétele, befejező hadműveletek. A kereken 18 hónapig tartó apró-cseprő csatározásokban résztvettek a császári csapatok soraiban: a 12. bányai német határőrezred, a 19., 32., 33. és 52. magyar gyalog-, valamint az 5. és 7. huszárrezred.

A közlemény forrásmunkái: a cs. és k. hadi levéltár okmányai, Schönhals «Erinnerungen eines österreichischen Veteranen», Rüstow «Der italienische Krieg 1848—49», Hillebrandt «Der Feldzug in Ober-Italien», a Haus-, Hof- und Staats-Archiv okmányai és Archiv des Ministeriums des Innern.

A közleményhez tartozik Livorno, Bologna és Ancona környékének térképe.

5. *Die österreichischen Befestigungen an der oberen Elbe.* Írta Peters százados.

Az osztrák erődítések az Elba felső folyása mentén. Adalékok a birodalom megerősítésének történetéhez és a bajor örökösödési háborúhoz. Számra és tartalomra nézve tekintélyes forrásmunkák alapján készült közlemény első szakasza Königsgrätz és Josefstadt erősségeinek keletkezésével foglalkozik. A második fejezet az osztrákoknak az Elba felső folyása mentén 1778-ban való állását ismerteti. A többi fejezetek a következők: a smiritzi elsáncolt tábor, Semonitz-Jaromer-Kukus-Switsehin megerősített vonala, az arnau erősségek és a hohen-elbei sáncok.

A Mettau vonalán való állás és kralovalhotai harc czímű fejezetben ama ütközetet írja le a szerző, melyben a Wurmser altábornagy által vezetett lovas hadosztály (benne az 1., a Barcó, a Wurmser és a Székely hnszárrezred, valamint két bányai és egy erdélyi határőr zászlóalj) ütközött meg a II. Frigyes vezette 8 gyalog zászlóaljjal,

15 lovas századdal és 1 lovagló üteggel. *Azért nevezetes ez az ütközet, mert benne először alkalmazták a poroszok a lovagló tüzérséget!*

Melléklet 4 vázlat.

6. *Tárgymutató* a Mittheilungen 1876—1886-ig megjelent és a Neue Folge I—XII. (ismertetésüket lásd: Hadtörténelmi Közlemények 1911. és 1912. évfolyamában) kötetéhez.

II. Band, Wien, 1903.

1. *Die österreichische Truppen-Aufstellung gegen Preussen und Polen 1790.* Írta: Criste százados.

Ausztria csapatainak fölvonulása a porosz és lengyel határ mentén 1790-ben, a mikor Hertzberg porosz miniszter egész Európát érdeklő nagyratörő tervei miatt majdnem kenyértörésre került a dolog Ausztria és Poroszország között. A szerző a bécsi cs. és k., valamint a porosz királyi hadi levéltár idevágó anyaga alapján megismerteti az egymásra támadni készülő hatalmasságok hadi erejének nagyságát és fölvonulását, nemkülönben azokat a haditerveket, melyeket eddig-élé nem igen ismertettek és méltattak.

2. *Eine Denkschrift Zach's aus dem Jahre 1798.*

Az 1788—90. és 1792—97-iki török, illetőleg francia háborúkban a császári seregekben mutatkozó bajok és hiányok arra indították az uralkodót, hogy 1798-ban Alvintzy báró tábornagynak elnöklése alatt egy bizottságot rendeljen ki a végből, hogy megvizsgálja a hadsereg hiányait és tegyen javaslatot ezek megszüntetésére és a seregtesteknek hadműveletre alkalmas állapotba helyezésére. A bizottság igen helyesen meghallgatta nemcsak a kebelébe tartozó tagokat, hanem figyelembe vette mások javaslatát, sőt fölszólította véleményadásra a kiválóbb katonákat is. — Utóbbiak közé tartozott *Zach Antal ezredes*, ki számottevő szolgálatokat tett a törökök s a francziák ellen viselt háborúkban és a ki a campo-formiói béke után a Velence területén elhelyezett seregtestek vezérkari főnöke volt.

Alvintzy báróhoz intézett és két részből álló javaslatának első fejezetében *súlyos ítéletet mond a hadseregben uralkodó nézetekre és állapotokra vonatkozóan.* Nagyon sok felette érdekes tételt állít fel: *Szerinte minden munka hiábavaló katonás szellem nélkül; ennek híján nagy szerencsétlenségek keletkezhetnek. A hadsereg engedelmeskedni és nemesen gondolkozni tanuljon meg.*

A míg a bizottság a hadsereg élelmezése, új beosztása, a sebesültek ellátása tekintetében tanácskozott, addig Zach sokkal fontosabb

és orvoslásra szoruló mozzanatokot gyűjtött össze emlékiratába, a miket röviden a következőkben foglalunk össze.

A katonák elpolgáriasodtak, mivel 30 évig is egy helyen állomásozván, fényűzőkké és kényelemszeretőkké váltak a lazább erkölcsök behatása alatt. Közönyösség mutatkozik a becsület iránt; mindenkinek a pénz az Istene! A zászlós nem büszke kardjára, hanem pénz-sóvár; a katona párhuzamot von a közhivatalnok és a maga jövedelme között. A katona becsülete sajtóságos szolgálata nélkülözéseiben gyökerezik. Az ember életét nem pénzzel, hanem becsülettel válthatja meg! A tiszt mértékletes legyen, a munkát, a fáradoalmakat zugolódás nélkül viselje el; örködjön, hogy a szántó-vető nyugodtan alhasson s így vivja ki a haza polgárainak becsülését. Nem számíthat becsülésre az a katona, ki terhére van a polgároknak, ki bántalmazza azokat, ki csakis a kényelmet keresi, kinek elviselhetetlen a háború fáradoalma, ki hazugsággal és betegségekkel kivonja magát szolgálata alól stb. Még a kötelesség teljesítéséért is jutalmazást várnak az emberek, a mit a protegálás mélyen leszállít. A tetteket és ne az ismereteket jutalmazzuk. Mindenki elkívánczik a csapattól és irodai szolgálatra vágyik. A parancsörtisztek, a főhad- és szárnysegédek irodai igazgatók, irnokok és hópmesterek. Mindenki saját kényelmét keresi; a tisztok, a tábornokok haza szaladnak s nem törődnek a legénység-gel. Önzés a katona főjellemvonása. Mindenki csak önmagának él, egyetértés csak a semmittevésben nyilatkozik meg. A vállalkozó szellem kihalt, a felelősséget mindenki elhárítja magáról; csak akkor meglegedettek, ha semmi olyas nem adja elő magát, mi rendfokozatuk veszélyeztetésével jár. Kishitűség, kétségbeesés, érzéketlenség, tunyaság és butaság ütötte fel tanyáját! Hiányzik a jobb és nemesebb iránti szeretet, az összhang a terheket egyenlően viselni, az eredmény fölötti őszinte öröm, a testület becsülete fölötti meglegedés stb.!

Az előterjesztés második része összegezi azon javaslatokat, melyek a bajok orvoslására alkalmasak. Kétségtelenül sok megvalósíthatlan dolgot találunk, de vannak olyanok is, a melyek akkor ujság, avagy furesaság számba mentek, ma azonban léteznek és javára válnak fegyveres erőnknek.

Az emlékirat tanulmányozását minden katona figyelmébe ajánljuk.

3. *Beitragę zur Geschichte des Rastattier Gesandmordes.* Írta: Criste százados.

Adalékok a Mittheilungen Neue Folge XI. kötetében (lásd Had-történelmi Közlemények 1912. évi decemberi füzetét) megjelent hason című munkához. Ezen újabbi adalékok közzétételének oka abban

keresendő, hogy a multkori adatok feletti kritika megoszlott, a meny-nyiben egy részről elismerték, miszerint nem a székely huszárok voltak a merénylők, mások ellenben oda nyilatkoztak, hogy nagyon is sokra becsülik a villingeni jegyzőkönyv értékét és tartalmát!

4. *Pater Joachim Haspinger's Tagebuch.* Írta: Pallua-Gall százados.

Haspinger Joachim naplója. Igen érdekes adatokat tartalmaz az 1809. évi tiroli harcokra nézve.

5. *Die Occupation Siciliens durch österreichische Truppen vom Mai 1821 bis April 1828.* Írta: Zitterhofer főhadnagy.

A folytonos forrongásban álló Sicilia szigete lakosságának megfékezésére kiküldött csapatainknál előfordult események összegezés e A megszállásban s a lakosság lefegyverzésében résztvett csapatok között volt: a 2. és 48. magyar gyalogezred, valamint a Frimont (ma 9.) huszárezred.

Melléklet: Sicilia térképe.

6. *Haynau und der Aufstand in Brescia 1849.* Írta: Bartsch főhadnagy.

Az 1849. évi bresciai fölkelés Haynau általi leveretésének története. A történelem e nevezetes eseményére vonatkozó munka igazolni akarja Haynau eljárását, ki hirhedtté lön egész Európában s a kit tudvalevőleg ezóta illettek a *bresciai hiéna* névvel. A közlemény katonai nézőpontból tekintve igen érdekes. A felkelők elleni harcban a *bánáti román határőrezred egyik zászlóalja* is részt vett.

Melléklet: Haynau jelentésének másolata és Brescia térképe.

7. *Die Division Reischach bei Magenta (4. Juni 1859.)*

A Reischach vezette hadosztály harcra a magentai csatában 1859 június 4-én. A hadosztály osztrák csapatokból állott.

Melléklet: a magentai csatatér vázlata.

Pj.

ÖNÁLLÓ MŰVEK.

Székfü Gyula, Serviensek és familiárisok. Akadémiai értekezések a történeti tudományok köréből XXIII. k. 3. sz. Budapest, 1912. Sr 122 l. Ára 2 K 50 f. A középkorban a XI—XV. század végéig terjedő korszakot illetőleg kiadott történelmi forrásaink alapján mutatja ki, hogy serviensek és familiárisok a főurak és a királyok udvarában, bizonyos birtok és ellátás fejében hadi szolgálmányosok voltak.

Dr. Szentpétery Imre. Oklevéltári naptár. Kiadja a M. Tud. Akadémia. Budapest, Sr. 135 l. 1912. Ára 3 K. A történelmi kutató, kü-

lönösen középkori oklevelek keletkezésének megállapításával gyakran hosszasan kell hogy bibelődjék s kellő eszközök híján egyes dátumokat egyáltalán nem tud megállapítani. Erre a célra készült igen használható segédkönyvül ez a könyv, mely különösen praktikus használhatóságával tűnik ki és üt el előnyösen régibb ily fajta kézikönyveinktől.

Dr. Czimer Károly. Az Árpádházi királyok apródjai. Hadtörténelmi tanulmány. Szeged, 1912. Sr. 22. 1. Szerző kiadott okmánytáraink adatai alapján az Árpád- és az Anjou-kort illetőleg több történelmi adattal bizonyítja, hogy az apródság úgy a királyi, mint a főúri udvaroknál a lovagság iskolája volt, s a legkiválóbb vitézek, a királyi apródok, vagy udvari ifjak sorából kerültek ki.

A Sigray-alapítvány emlékkönyve. Nagykőrös, 1912. Sr. 101. 1. Négy színnyomattal. A nagykőrösi ref. egyház körül nagy érdemeket szerzett bátori Sigray család jeleseinek élettörténetét tartalmazó mű egyik fejezetében *dr. Nagy Zsigmond*, Sigray Mihályról és a hollandusok magyar huszár-ezredéről ír. Mária Terézia idejében került ki Sigray Hollandiába, hol előbb a magyar huszárezred ezredesévé, utóbb dandárnokká lett. Fulneckből 1742 június 8-án feleségéhez írott levelében írja: «A kardom markolatját, minthogy elszakadt, csináltassatok meg magyarosan Pesten, mert itt meg nem tudják csinálni».

Hain Gáspár, Lőcsei krónikája. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter és a M. Tud. Akadémia támogatásával sajtó alá bocsátja a szepesvármegyei történelmi társulat. II. rész. Lőcse, 1911. Folio. 201—400. 1. Az 1643—1671-ig terjedőleg a felsőmagyarországi hadtörténelmi eseményekre vonatkozólag számos fontos adatot tartalmaz.

Dr. Szentkláray Jenő, Temes vármegye története. Összefoglaló, rövid előadásban a legrégebb kortól az 1867. évi kiegyezésig. Része Temes vármegye monographiájának 225—392. 1. sz. Sr. 1912. A vármegye területén lefolyt hadtörténelmi eseményeket és várakat számos történelmi tárgyú kép kíséretében ösmerteti.

Ugyanezen szerzőtől: *Temesvár sz. kir. város története.* A vár keletkezésétől 1850-ig. 108 lap. 1912. Számos illusztrációval. Temesvár vára a kora középkortól kezdve egészen az újabb korig nagy szerepet játszott hadtörténelmünkben. Ezt írja meg az összes történelmi források felhasználásával és nagy szakértelemmel a szerző, miközben a vár számos és különböző századokból való képét is bemutatja.

Békefi emlékkönyv. Dolgozatok Békefi Remig egyetemi tanári

működésének emlékére. Budapest, 1912. Sr., 437. l. Annak a nagy érdemeknek elismeréséül, a melyeket Békefi Remig a hazai művelődés-történet tanítása körül a budapesti egyetemen szerzett s annak a szeretetnek és ragaszkodásnak kifejezéséül, a melylyel iránta tanítványai viseltetnek, harminczegy tanítványa, becses történelmi dolgozatokból emlékkönyvet adott ki. A becses történelmi dolgozatok sorozatában több hadtörténelmi tárgyú is van. Ilyenek: *Dr. Molnár Istvántól*, A homonnai várkastély. *Dr. Kiss István*, II. Rákóczi Ferencz erdélyi hadi élelmezési bizottsága. *Dr. Závodszy Levente*, Sztrániai contra Pongrácz és főleg *dr. Nagy Béni*, Eger ostroma 1552-ben című értekezése, melyben Egernek a törökök által való ostromát s Dobó István által való hősi védelmét, nagy lelkiismeretességgel összegyűjtött s az összes irodalmi és kútfői források felhasználásával írja meg. i. j.

Kriegshistorischer Kalender. — Zusammengestellt auf Grund authentischer Quellen von Hauptmann *Zitterhofer*, Adjutant des Kriegsarchives. Sonderabdruck aus *Streffleurs Militärischer Zeitschrift*, zugleich auch *Organ* der Militärwissenschaftlichen Vereine. — Wien, 1912. L. W. *Seidel & Sohn*. VII és 111 lap. 8-ad rét. Ára 1 K 60 f.

Katonai körökből eredt felszólításra állította össze *Zitterhofer* százados hadtörténelmi naptárát. A XVI. századtól kezdve 1848-ig csupán a hadtörténelem legnevezetesebb eseményeit, az általános és világtörténelemből pedig csupán azon nevezetesebb tényeket vette fel naptárába, a melyek Ausztria- és Magyarországnak történelmében is súlylyal bírtak vagy pedig mindkét birodalom politikai fejlődése tekintetében fontos időpontot alkotnak.

1848-tól kezdve minden nevezetesebb hadtörténelmi és katonai esemény, a cs. és kir. csapatoknak emlékűnnepnapjai, valamint a világtörténelem újabb korának időhatáraiban a katonai történelmi oktatás szempontjából méltánylást érdemlő tények felsorolják.

Az események felsorolása hónaponként, azokon belül naponként, az évek sorrendjében történik.

Előszavában számos, az összegyűjtött adatokra nézve forrásul szolgált irodalmi terméket sorol fel.

Feltűnő, hogy a magyarországi eseményeknek helyneveit sok helyütt a fennálló szabályok ellenére helytelenül, csak németül közli: (Szelakna: Windschacht, Buda: Ofen, Németi: Bajersdorf, Medgyes: Mediasch, Nagyvárad: Grosswardein stb.) Ez a naptár használatánál, a cs. és kir. földrajzi intézet kiadta katonai térképeken is immár

főmegjelölésében csakis magyar névvel feltüntetett helységek megtalálását megehezíti.

Egynémely, a kijelentett czélhoz képest nevezetes hadiesemény kimaradt a naptárból. Pld. *Január hó 18. 1779. Habelschwert.* (Az 1778—79-iki bajor trónörökösödési háborúnak legnevezetesebb győzelme osztrák részről.)

Értelmet zavaró sajtóhiba is van: Február 6. 1445. König Mattias Corvinus von Ungarn beginnt Wien zu belagern. (Helyesen: 1485.)

A naptárt, mint főleg Ausztria és Magyarország legujabbkori hadtörténelmére nézve egyedül megbízható belföldi forráskutatás (Cs. és kir. hadi levéltár) eredményét, első sorban a könyvtáraknak ajánlhatni, ámbár mindenki, a ki a hadtörténelemmel foglalkozik, hasznos és áttekinthető kézikönyvet talál benne.

N. T. K.

Francia gránátos a XVII-ik században.